

‘Deze minister staat voor de open samenleving’

In gesprek met Gerd Leers

door *Hubert Beusmans & Pieter Jan Dijkman*

Beusmans is stafmedewerker van het Wetenschappelijk Instituut voor het CDA. Dijkman is hoofdredacteur van *Christen Democratische Verkenningen*.

Gerd Leers, minister voor Immigratie en Asiel, wil de positieve kanten van migratie weer onderstrepen. ‘Migratie is in een kwaad daglicht komen te staan. Dat betreur ik zeer. Een samenleving die het tot haar verdienste zou rekenen om migratie als zodanig tegen te gaan, is op de verkeerde weg en ontnemt zichzelf kracht en creativiteit.’

Gerd Leers (1951) moest even goed nadenken toen hij in oktober 2010 werd gevraagd om minister voor Immigratie en Asiel in het kabinet van VVD, CDA en gedoogpartner PVV te worden. ‘Slapeloze nachten’ had hij ervan. Hij had eerder heel wat commentaar gehad op Wilders’ opvattingen over migratie en integratie. En nu moest hij zelf deze portefeuille op zich nemen, in deze coalitie, met deze samenstelling?

‘Wat voor mij bepalend was: je kunt aan de zijkant blijven staan en schreeuwen dat het verkeerd is, maar je kunt ook zelf aan de slag en kijken of je er wat van kunt maken.

Ik weet dat het dan altijd zoeken is naar de juiste balans.’

Wat is uw doel met het migratiebeleid?

‘Migratie is door de politieke en maatschappelijke discussie van de afgelopen jaren in een kwaad daglicht komen te staan. Dat betreur ik zeer. Migratie is in wezen iets positiefs en heeft ons land gemaakt tot wat het is: een land met ongekend veel mogelijkheden en met een grote rijkdom en welvaart voor de mensen die hier wonen. Ik heb mijzelf als doel gesteld om migratie uit die ne-

gatieve sfeer te halen en het positieve beeld te onderstrepen. Nederland heeft altijd veel te danken gehad aan zijn open houding naar de wereld toe en aan het feit dat mensen van elders een bijdrage aan onze samenleving kunnen leveren.’

Hoe komt het dat migratie, of beter gezegd immigratie, als een in beginsel ongewenst fenomeen wordt beschouwd?

‘We waren lange tijd te politiek correct. We hebben geen oog gehad voor de zorgen van burgers over de negatieve kanten van migratie. In de ogen van velen kregen migranten een voorkeursbehandeling en werd wangedrag te weinig aangepakt. Ook het CDA heeft in zijn bestuurlijke houding vaak de zorgen van de mensen niet voldoende opgepakt en vertaald. Wij waren net als de andere politieke partijen besmet geraakt door het virus van de afgelopen decennia waarin we nieuwkomers vooral de ruimte wilden geven en geen grenzen durfden te stellen in de zin dat ze zich in Nederland wel hebben te houden aan de wetten en regels van ons land. De permissieve samenleving hebben we toch met z’n allen opgebouwd.’

U wilt migratie uit de negatieve sfeer halen. Toch lijkt het regeerakkoord van CDA en VVD migratie voornamelijk als een probleem te beschouwen, met de maatregelen die het voor migranten lastig maken om naar Nederland te komen. Hoe is dat te rijmen met elkaar?

‘We moeten onderscheid maken tussen asiel en migratie. Echte asielzoekers zullen we altijd blijven helpen. We moeten openstaan voor mensen die huis en haard hebben moe-

ten verlaten vanwege onderdrukking, repressie of de angst om vermoord te worden. Asiel is dan ook niet iets wat in kwantitatieve zin is vast te leggen; alsof we kunnen aangeven dat we zoveel minder asielzoekers willen. Nee, voor echte asielaanvragen staan we open en zal Nederland rechtvaardig blijven.’

‘Iets anders is reguliere migratie. Zoals gezegd wil ik openstaan voor migratie en oog hebben voor de positieve kanten. Tegelijkertijd wil ik de negatieve kanten niet ontkennen. Daarom moeten we selectief zijn. De komst van kansarme migranten moeten we tegengaan. Die mensen zullen nauwelijks een rol van betekenis kunnen spelen en aan de rand van de samenleving leven. Het is niet in het belang van henzelf, en het is niet in het belang van Nederland als zij naar ons land komen.’

‘Bij dit soort migratie moeten we daarom selectief zijn en de maatregelen nemen zoals die in het regeerakkoord staan. De essentie van het regeerakkoord is: we moeten mensen prikkelen en ervoor zorgen dat mensen meedoen. Geen migratie zonder participatie. Anders krijgen we alleen mensen die “driehoog-achter” geraken, hun huis niet uitkomen en totaal niet meekunnen in onze samenleving. Het effect kan dan zijn dat er minder mensen naar Nederland komen. Maar dat is niet het hoofdmotief. En dat is precies het verschil tussen mij en de pvv: de pvv ziet het als een primaire doelstelling om minder mensen naar Nederland te laten komen, voor mij is dat het niet; het zal een gevolg zijn van het gevoerde beleid.’

Zit daar niet iets dubbels in? Is de situatie van migranten die ‘driehoog-achter’ belanden niet de uitzondering of het excuus waarop gedoogpartner pvv het

FOTO: JEROEN VAN DER MEIJDE

gehele beleid baseert, en dat u met uw beleid feitelijk legitimeert?

‘Nee, u brengt mij nu in de hoek van de pvv. Ik heb steeds gezegd: ik sta voor een open samenleving en ik benader migratie in principe

Migratie is een verrijking voor onze samenleving

als een positief verschijnsel, maar ik ben wel selectief. Ik ben het helemaal eens met de pvv

dat het niet goed is om kansarme migranten toe te laten, en daar nemen we maatregelen tegen. Dat wil niet zeggen dat ik elke migrant reduceer tot een kansarme migrant.’

‘Migratie is een verrijking voor onze samenleving. Nieuwkomers brengen nieuwe inzichten en innovatieve ideeën mee. Een samenleving die het tot haar verdienste zou rekenen om migratie als zodanig tegen te gaan is op de verkeerde weg. Als Nederland zich zou opsluiten in zijn eigen situatie en zich op zichzelf zou oriënteren, dan gaat onze maatschappij alle creatieve krachten van buiten missen. Dat zou heel jammer zijn.’

In het regeerakkoord wordt een reeks maatregelen voorgesteld waarvoor eerst Europese regelgeving moet worden aangepast. Zijn die maatregelen haalbaar?

‘Ik ga op korte termijn veel Europese landen bezoeken en uitleggen wat onze ideeën zijn over de verbetering van de randvoorwaarden voor een goede migratie- en integratiepolitiek. En de Europese Commissie zal een groenboek maken waarin de EU-lidstaten kunnen aangeven hoe het staat met de uitvoering van bepaalde richtlijnen rondom migratie en integratie. Ik kan andere landen niet dicteren, maar ik ben ervan overtuigd dat er wel oren zijn naar bepaalde voorstellen van onze kant. Als ik met mijn collega-ministers uit andere landen afzonderlijk praat, zie ik dat er begrip is. Zo delen de Fransen onze zorgen rond gezinshereniging; zij lopen ook aan tegen het binnenkomen van kansarme migranten. Ik zie met vertrouwen uit naar de discussie in Europa.’

Wat heeft uw hoogste prioriteit binnen Europa?

‘De herziening van de EU-gezinsherenigingsrichtlijn. Ik zal collega’s binnen Europa ervan moeten zien te overtuigen dat we de toelatingseisen rond gezinshereniging moeten aanscherpen. Uiteindelijk gaat het mij erom dat de Europese regels inzake gezinshereniging geen hinderpaal moeten vormen voor het oplossen van door Nederland ervaren problemen op het gebied van integratie en de komst van kansarme migranten.’

Waarom hecht u zo aan die verscherping van de toelatingseisen rond gezinshereniging?

‘Door de komst van kansarme gezinsleden die legaal in Nederland verblijven, kan een migratieketen ontstaan waarbij opeenvolgende generaties naar Nederland komen die onvoldoende toegerust zijn om het in onze samenleving te redden, de taal te spreken, te werken en mee te doen. Mensen die hierheen komen en de taal nauwelijks spreken, geven hun achterstand door aan hun kinderen, die dan ook weer met een grote achterstand aan hun lagere school beginnen. Dat moeten we niet willen. Het zet het integratieproces steeds weer op achterstand. Vandaar dat we leeftijdseisen en opleidingseisen stellen; migranten moeten een stukje levenservaring en kennis meenemen.’

In het publieke en politieke debat heeft immigratie een slechte connotatie gekregen. Toch klinken er de laatste jaren steeds vaker geluiden van economen die zeggen dat Nederland arbeidsmigrantendringend nodig heeft. De voorspelde tekorten op de arbeidsmarkt, zoals in de zorg en het onderwijs, kunnen volgens hen alleen worden opgevangen door migranten aan te trekken.

U benadrukt dat immigranten een samenleving kracht en creativiteit kunnen geven. Denkt u ook dat er een economische noodzaak voor immigratie is?

‘Er zijn sectoren die migranten nodig hebben. Daarom staan we zeer open voor kenniswerkers van buitenaf. Zo hebben we een kennismigranteregeling die tot een van de beste van de wereld behoort; wanneer je de arbeidsmarkttoets doorstaat krijg je een vergunning. Bedrijven die goed opgeleide mensen nodig hebben, kunnen die laten komen. Ook migranten die werken met hun handen,

zoals verplegers, zijn zeer welkom als de Nederlandse arbeidsmarkt daar behoefte aan heeft en daarin niet zelf kan voorzien.’

U zegt niet: er is een economische noodzaak voor immigratie?

‘Jawel, ook ik ben ervan overtuigd dat we migranten hard nodig hebben om de economie draaiende te houden. Er zal over een aantal decennia een gevecht op de arbeidsmarkt ontstaan om goede mensen. Ik kom zelf uit Limburg en zie de vergrijzing toeslaan. Ik zie de schreeuwende behoefte aan mensen in de zorg. Er is wel degelijk een groot economisch belang van arbeidsmigranten. De vraag is: hoe faciliteer je dat? Ik wil zeker open blijven staan voor arbeidsmigranten. We hebben niet voor niets de kennismigrantenregeling.’

‘Maar we vragen ons altijd – en op dit punt sluit ik me aan bij het beleid van mijn collega-minister Kamp van Sociale Zaken en Werkgelegenheid – eerst af wat in Nederland voorhanden is. We hebben 400.000 werklozen en kijken in hoeverre we hun capaciteit kunnen benutten. Daarna bekijken we of we de arbeidsparticipatie van vrouwen kunnen verhogen, door bijvoorbeeld scholing of deeltijdwerk aan te bieden. Als dat onvoldoende soelaas biedt, zullen we migranten uit Europa aantrekken, pas daarna zullen we kijken naar migranten van elders uit de wereld.’

Welke type migrant ziet u het liefst naar Nederland komen?

‘Deze minister staat voor de open samenleving. Iedereen is wat mij betreft welkom, mits hij of zij een positieve bijdrage aan de

samenleving levert en zich verbonden wil voelen met ons land.’

Het migratiedebat lijkt overschaduwd te worden door het debat over integratie, door discussies over hoofddoekjes en kledinggewoonten. Betekent dat dat een groot deel van de Nederlanders niet bereid is de culturele consequenties van migratie te aanvaarden?

‘Dat geloof ik niet. Nederlanders staan zeker open voor het anders-zijn van mensen. Maar als dat anders-zijn telkens negatief is – jongeren die op het criminele pad gaan en een te grote afhankelijkheid van de overheid – dan komen mensen in verzet tegen de komst van nieuwkomers. Het slechte beeld van migranten is ontstaan door de grote stroom van kansarme migranten naar Nederland. Deze kansarme migranten participeren niet in de samenleving, ze isoleren zichzelf, ze spreken de Nederlandse taal niet, ze houden hun eigen culturele gebruiken en gewoonten. Tegen de komst van die migranten verzetten velen zich. Maar is er afkeer tegen een Afghaanse arts die hier een praktijk heeft, de ouderavonden van zijn kind bezoekt, coach is bij de plaatselijke voetbalclub; is er verzet tegen zijn anders-zijn? Dat lijkt me onzin. Nederlanders staan open voor immigranten mits zij niet alleen in afhankelijkheid hier verblijven, maar mee willen doen.’

Volgens de Raad voor Maatschappelijke Ontwikkeling (RMO) moet de migratiepolitiek worden losgekoppeld van de integratiepolitiek; zo moeten economische voorwaarden leidend zijn bij de toelating van migranten en moet terughoudendheid

worden betracht bij het stellen van culturele eisen. Wat vindt u van dat advies?

‘Ik deel het pleidooi van de RMO voor een zakelijke en nuchtere migratiepolitiek en het advies om bij culturele eisen terughoudend te zijn. Maar ik ben het volstrekt oneens met de aanbeveling om het leren van de Nederlandse taal niet verplicht te maken. Dan zijn we weer terug bij de gastarbeiders uit de jaren zestig en zeventig die niet of nauwelijks Nederlands hebben geleerd en daardoor slecht zijn geïntegreerd. Migranten moeten we verplichten om Nederlands te leren. Pas dan kun je meedoen in de samenleving. Dat is van groot belang voor de integratie. Welke migrant je ook binnenhaalt, van hoog tot laag: zorg dat ze de taal spreken. Ik heb als burgemeester van Maastricht bij de diploma-uitreiking van de inburgeringscursussen ook altijd gezegd: je bent er nog niet, blijf Nederlands spreken, blijf communiceren en laat zien dat je iets aan de samenleving wilt bijdragen.’

U hebt als minister een portefeuille met alleen asiel en migratie; u gaat niet over integratie. Hebt u niet een te beperkte portefeuille voor het verhaal dat u wilt vertellen?

‘Het is een afweging in de coalitiebesprekingen geweest. Ik heb met collega Donner, die over integratie gaat, zo’n goede verstandhouding dat wij heel goed samenwerken rond het thema van integratie. Informeel is dat dus geen probleem, formeel is deze splitsing vastgesteld.’

Leers zwijgt even. Hij is zich bewust van de gevoeligheid van zijn portefeuille. Toch

is hij niet ontevreden over de vorderingen. ‘Mijn doel was vanaf de eerste dag de negatieve, de zwaar gepolitiseerde gevoelens over migratie zien te dempen. Als je kijkt naar de beeldvorming – maar misschien heb ik het verkeerd – rond mijn portefeuille: er is nu al, in alle eerlijkheid, een zekere rust rond migratie en asiel. En dat is wat ik wil. Ik wilde niet steeds in de publiciteit vechten, maar ik probeer evenwicht en rust te krijgen en van daaruit kleine stapjes te zetten voor de toekomst. Dit land moet zich openstellen voor migranten, maar wel eisen durven stellen en selectief durven zijn – dat is mijn ambitie en daar probeer ik invulling aan te geven, ook vanuit mijn christendemocratische achtergrond.’

Het CDA heeft de verantwoordelijkheid voor het migratiebeleid willen nemen. Op welke manier is er bij dit beleid een onderscheidende rol voor het CDA mogelijk?

‘Juist het CDA zou hier de leiding in moeten nemen, omdat onze partij twee zaken kan verenigen. In de eerste plaats de strengheid: wij zijn bestuurlijk in staat om dit te verwezenlijken. In de tweede plaats het rechtvaardig zijn: mensen die buiten de boot vallen, willen wij helpen.’

U gebruikt het begrippenpaar ‘streng maar rechtvaardig’, maar dat is een terminologie uit het strafrecht die nu met het migratiebeleid wordt verbonden. Was het motto niet lange tijd juist ‘strikt maar humaan’, een begrippenpaar met een andere gevoelswaarde?

‘We kunnen een hele exegese maken van “streng maar rechtvaardig” of “strikt maar

humaan”. Mij gaat het meer om de bestuurlijke werkelijkheid van alledag waarin we het migratiebeleid vorm moeten geven, en de manier waarop we het beleid daadwerkelijk uitvoeren. Wat heb ik aan een boekje waarin die begrippen worden uitgelegd?’

Woorden doen er niet toe?

‘Natuurlijk wel. Maar laten we dan een exegetische maken van die begrippen. Strikt of streng: streng zou je bijna als softer kunnen uitleggen dan strikt. Voor mij geldt dat niet. Streng betekent voor mij vooral: we houden elkaar aan de afspraken die we met elkaar hebben gemaakt. Het is zwart of wit, en daar zitten niet allerlei grijsstinten tussen. Zo zit ik in elkaar. Dan humaan of rechtvaardig: ik vind dat het woord rechtvaardig meer perspectief biedt dan humaan. Humaniteit is een vanzelfsprekendheid, een bodemlaag. Maar rechtvaardigheid kan daar nog een waardevolle dimensie aan toevoegen. Mensen die in een uitzichtloze situatie verkeren, op de bodem van het bestaan, willen we helpen. Dat is voor mij rechtvaardigheid en zo probeer ik het voor mijzelf in te vullen.’

Hoe kan het debat over migratie en integratie binnen het CDA op een goede manier invulling krijgen?

‘De tegenstellingen die binnen het CDA bestaan moeten niet in uitingen naar buiten toe worden verscherpt. Nee, we moeten die tegenstellingen juist gebruiken om nader tot elkaar te komen. Gebruik de spanning die er heerst om een stap verder te komen in de christendemocratische visievorming rond migratie en integratie. Ik ben zeer bereid om die stap te zetten. Ik wil ook zeker mijn oor te

luisteren leggen bij CDA’ers die het niet altijd eens zijn met deze coalitie om te kijken hoe we elkaar kunnen scherpen en hoe we het nog beter kunnen aanpakken, wetende dat we wel deze coalitieafspraken hebben gemaakt, en dat het CDA staat voor zijn afspraken. Maar help mij, christendemocraten, om dat even-

Christendemocraten, help mij om dat evenwicht in het migratiebeleid te bereiken

wicht in het migratiebeleid te bereiken. Wij zijn nog te weinig met elkaar in gesprek, er zijn nog te veel twee kampen en er is nog veel verzet tegen bepaalde zaken omdat we in deze coalitie zijn gestapt. Maar we zitten nu eenmaal in deze coalitie. Laten we er dan het beste van maken en laten we kijken hoe we binnen de gegeven situatie een stap richting de toekomst kunnen zetten.’

Kunt u de contouren schetsen van een christendemocratische visie op het migratiebeleid?

‘Ik denk dat de woorden streng en rechtvaardig ijkpunten in die visie kunnen zijn. Daarnaast is het CDA de partij van de samenleving. We zijn niet de partij die zich eenzijdig richt op de markt of op individuen, of alle heil van de staat verwacht; nee, de samenleving staat centraal.’

‘Dat element moeten we in onze christendemocratische visie dan ook vooropstellen. En niet alleen autochtonen vormen die samenleving, dat geldt ook voor nieuwkomers. We verwachten van hen dat ze de taal leren en zo veel mogelijk willen participeren

in de samenleving, in vrijwilligersclubs, sportverenigingen, kerken. De overheid moet de faciliteiten bieden om daadwerkelijk mee te kunnen doen, maar migranten zelf zullen aan het burgerschap invulling moeten geven.’

‘Veel van het beleid dat ik uitvoer komt voort uit het CDA-verkiezingsprogramma. Dat gegeven is helaas in de beeldvorming in de verdringing gekomen doordat we een coalitie met Wilders zijn aangegaan. Maar ik ben ervan overtuigd dat we, als we een andere coalitie hadden gevormd, dezelfde soort afspraken hadden gemaakt. Er is in Nederland een grote consensus over de noodzakelijk te nemen maatregelen. Oud-minister Van der Laan was reeds bezig met een aanscherping van het beleid inzake huwelijksmigratie.’

‘Ik heb gelukkig ook al een en ander kunnen bereiken de afgelopen periode. Toen ik aantrad wilde ik allereerst de asielprocedures versnellen. Helder, duidelijk en snel, dat heb ik gedaan; tien of twaalf jaar lang mensen in procedures houden is niet goed voor de mensen zelf, is niet goed voor

de samenleving en kost veel geld. Daarnaast probeer ik ook consequent te zijn wanneer mensen niet onder de asielvoorwaarden vallen; dan moeten ze snel vertrekken. Maar als het gaat om de reguliere migratie wil ik zeker nog kwaliteitsimpulsen. Ik wil echt af van het negatieve gevoel. Het is te gek voor woorden dat Nederland, dat groot is geworden door de open opstellingen naar buiten toe, in de wereld zijn reputatie aan het verliezen is door het gevecht dat we voeren over de kansarme migranten. Nogmaals: tegen die kansarme migranten moeten we maatregelen nemen. Maar we moeten weer de open samenleving worden waarvan mensen het een voorrecht vinden om ernaartoe te komen. We willen dat nieuwkomers met plezier in Nederland wonen, een bijdrage leveren aan het land, en zeggen dat het hier goed leven is. Die samenleving heb ik voor ogen. Er zal over een aantal decennia een gevecht ontstaan om goede arbeidskrachten. De vraag is hoe wij ons in dat gevecht een goede positie kunnen verschaffen. Ik nodig de christendemocraten uit om hierover mee te denken.’